

of non-natural resource damage one another; in the course of nature undisturbed the rights and interests of other owners and users of natural resources; paying by free general and specific environmental management.

Keywords: *environmental law, principles of environmental law, principles of law.*

Надійшла до редакції 09.12.2013

Обушенко Н.М.

викладач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 349.2

НОРМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ЯК ОСНОВА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

Статтю присвячено дослідженню сутності норм трудового права та встановленню їх значення для механізму реалізації права, обґрунтуванню поняття механізму реалізації права, поняття норми трудового права та всебічному аналізу її ознак та структури, встановленню зв'язка норм трудового права та механізму реалізації права.

Ключові слова: *норми трудового права, механізм реалізації права, правореалізація.*

Постановка проблеми. Трудові права є одними з фундаментальних соціально-економічних прав людини і громадянина. Вони закріплені у низці нормативно-правових документів вищої юридичної сили: Конституції України, Загальній Декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права та ін. Жодна держава, яка позиціонує себе як демократичну, правову та соціальну, що сповідує цінності громадянського суспільства, не може нехтувати зазначеною категорією прав людини. Більше того, вона повинна усіляко сприяти їх всебічному зміцненню та захисту. І, як свідчить практика, для цього недостатньо просто задекларувати (тобто проголосити) відповідні трудові права у певних нормативно-правових актах; необхідно також створити надійний та ефективний механізм їх реалізації. І одне з першочергових завдань у цьому напрямі – створення якісної нормативно-правової бази, адже саме норми права лежать в основі механізму правореалізації у трудовому праві.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Норми права, різні аспекти реалізації права, в тому числі трудового, перебували у центрі уваги багатьох дослідників: О.Ф. Скакун, М.І. Матузова, А.С. Піголкіна, Н.Б. Болотіної, О.І. Процевського, В.С. Венедіктова, Г.І. Чанишевої, В.І. Прокопенка, П.Д. Пилипенка, О.Б. Смирнова, Л.П. Грузінової, В.Г. Короткіна та інших правників. Проте, незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, деякі питання потребують суттєвого доопрацювання та уточнення; зокрема, це стосується ролі норм трудового права у відповідному механізмі правореалізації.

Мета даної статті – дослідити сутність норм трудового права та вста-

новити їх значення для механізму реалізації права. Задля цього планується уточнити поняття механізму реалізації права, дослідити поняття норми трудового права, проаналізувати її ознаки та структуру, встановити, у чому полягає зв'язок норм трудового права та механізму реалізації права.

Виклад основного матеріалу. Право – це складне багатоаспектне явище, що відображає уявлення конкретного суспільства про справедливість, рівність, свободу тощо. Головним призначенням права є регулювання суспільних відносин з метою спрямування їх у певне русло та надання їм упорядкованого вигляду. Слід зазначити, що, напевне, право сьогодні є одним з найбільш універсальних регуляторів суспільних відносин з-поміж усіх, що є в розпорядженні людства. Адже воно розповсюджує свій організуючий вплив на всі найбільш важливі сфери суспільного життя, зокрема на трудові та тісно пов'язані із ними відносини.

Однак для того, щоб виявилася справжня соціальна цінність права, воно має реалізовуватися. У протилежному випадку право перестане мати сенс для людства і відіме як непотрібне. Термін «реалізація» походить від французького «realisation» і означає здійснення наміченого плану, програми, проекту [1, с. 483]. Тож реалізацію права слід розуміти як практичне втілення у життя його приписів (вимог, норм, стандартів тощо). У даному контексті слід погодитися з існуючою науковою думкою, що сформульовані в законах та інших нормативно-правових актах норми права стають реальними, коли вони втілюються в життя у свідомо-вольовій діяльності людей. Без виконання правових розпоряджень у житті норми права мертві, інакше кажучи, вони втрачають своє соціальне значення [2, с. 163].

Правореалізація за своєю сутністю є складним процесом, що має власні складові елементи, а саме механізм та форми. У той же час і сам механізм правореалізації являє собою складне явище, до складу якого входять декілька структурних елементів. Так, О.В. Зайчук, досліджуючи реалізацію права, вважає, що її механізм – це діяльність суб'єкта права, зобов'язаної сторони, законотворчого органу, правозастосовного органу та наявні юридичні норми, які регулюють їх діяльність [3]. На нашу думку, такий підхід до визначення механізму правореалізації є не зовсім вдалим, адже автор пішов шляхом перелічення його складових елементів, що відображає його внутрішню структуру, проте не відбиває його сутнісного призначення. Тому, на нашу думку, більш доречним буде визначити механізм реалізації права як систему організаційно-правових засобів та інститутів, функціонування (робота, діяльність) яких спрямоване на забезпечення виконання правових приписів через правомірну поведінку суб'єктів.

Одну з ключових ролей у даному механізмі відіграють норми права, зокрема трудового, оскільки саме вони визначають зміст прав суб'єкта, сприяючи тим самим їх реалізації.

Норма є найменшою структурною ланкою системи права, яка як частина цілого вбирає у себе всі головні риси права і у той же час має власні специфічні риси. Так, М.І. Байтін зазначає, що правова норма – первинна клітинка права, частинка змісту, вихідний структурний елемент його системи. У той же час норма права – відносно самостійне явище, що володіє

власними специфічними особливостями, які поглиблюють і конкретизують наші уявлення про право, його поняття, сутність і зміст, про механізм регулятивного впливу на суспільні відносини [4, с. 313].

Схожу із попередньою позицію стосовно норм права висловлював свого часу О.Е. Лейст. Дослідник зазначав: «Правова норма – це вихідний елемент, первинна «клітина» права. Тому в ній наявні більшість основних ознак, притаманних праву в цілому: вона виражає волю соціальних сил, що стоять при владі, затверджується або санкціонується державою, формується в нормативних актах чи інших джерелах права, обов'язкова для виконання, охороняється від порушень примусовою силою державного примусу. У той же час їй властиві й свої особливості та риси» [5, с. 152].

О.Ф. Скакун під нормою права розуміє загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки (зразок, масштаб, еталон), встановлене або санкціоноване державою як регулятор суспільних відносин, яке офіційно закріплює міру свободи і справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів (волі) населення країни, забезпечується всіма заходами державного впливу аж до примусу [6, с. 275].

На думку С.С. Алексеева, норма права – це загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, встановлене і забезпечене суспільством і державою, закріплене й опубліковане в офіційних актах, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов'язків їх учасників [7, с. 280].

Щодо визначення поняття норми трудового права, то тут найбільш вдалою, на нашу думку, є точка зору С.В. Вишневецької, яка розглядає норму трудового права як загальнообов'язкове, формально визначене, встановлене або санкціоноване державою і забезпечене заходами державного примусу правило поведінки, яке закріплює юридичні права і обов'язки учасників трудових відносин, що виникають з приводу застосування найманої праці [8, с.63].

Як і будь-які інші норми права, норми трудового права мають ознаки, основними з яких є:

- загальна обов'язковість нормативно-правових приписів, тобто вони є обов'язковими до виконання усіма суб'єктами, які потрапляють у поле регулятивного впливу даної норми трудового права; винятки дозволяються лише у випадках, передбачених цією ж чи іншими правовими нормами;

- формальна визначеність. Ця ознака полягає в тому, що норма права знаходить своє відображення (формалізується) у певному нормативно-правовому документі (акті), наприклад, Конституції України, Кодексі законів про працю України, інших законах та підзаконних нормативно-правових актах;

- являє собою узагальнений зразок (стандарт, правило чи вимога), що пред'являється до поведінки суб'єктів під час здійснення ними свого права на працю та тісно пов'язаних із ними прав. Виконання цих вимог, за загальним правилом, здійснюється у добровільному порядку, проте в разі необхідності може бути підтримано силою державного впливу аж до примусу;

- закріплює права, обов'язки, повноваження та відповідальність

суб'єктів, що реалізують дану норму трудового права. Цей принцип підкреслює представницько-зобов'язуючий характер правових норм.

Слід зазначити, що окрім того, що норма права, зокрема трудового, є складовим елементом набагато складнішої системи, вона також має власну внутрішню структуру, до складу якої входять гіпотеза, диспозиція та санкція.

Структура норми права – це її внутрішня будова, що полягає у поділі норми на пов'язані між собою та розміщені у певній послідовності структурні елементи.

Першою у цій структурі стоїть гіпотеза, яка є тією частиною норми права, що визначає певні конкретні життєві обставини, в разі настання яких починає діяти дана норма. Л. Заморська, аналізуючи структуру норм трудового права, наголошує, що особливості їх гіпотези полягають у тому, що вона не має чітких даних про умови та обставини дії правила поведінки, обмежуючи умови застосування норми певним колом формальних вимог [9].

Диспозиція – це та частина норми, у якій, власне кажучи, і зафіксовані певні зразки правил поведінки суб'єктів через встановлення їх прав та обов'язків.

І останній елемент правової норми – санкція. Вона містить вказівки на державні заходи примусового характеру, які можуть бути застосовані до суб'єкта у випадку порушення ним вимог норм трудового законодавства. Погоджуючись з Л. Заморською, підкреслимо, що санкції норм трудового права відіграють важливу роль у механізмі правового регулювання, вони забезпечують виконання обов'язків і є гарантом захисту прав та законних інтересів суб'єктів трудових і тісно пов'язаних з ними відносин [9].

Отже, визначившись із поняттям механізму правореалізації та дослідивши поняття норм права, зокрема трудового, можемо встановити, у чому саме полягає фундаментальне значення норм трудового права для механізму правореалізації. Річ у тому, що, з нашої точки зору, норма права є, строго кажучи, вмістилищем того матеріалу, з яким та на підставі якого працює зазначений механізм. Тобто в юридичній науці існує доволі розповсюджена наукова думка, яку ми, до речі, поділяємо, про те, що право поділяється на об'єктивне та суб'єктивне. При цьому об'єктивне право являє собою систему всіх правових приписів, що установлені (санкціоновані), охороняються, захищаються державою, мають загальнообов'язковий характер, є критерієм правомірної чи неправомірної поведінки та існують незалежно від індивідуальної свідомості суб'єкта права. А суб'єктивне право – це певні можливості, міра свободи, що належить суб'єкту, який сам вирішує, користуватися ними чи ні [10, с. 110-111].

Є. Трубецької зазначає, що право являє собою сукупність норм, що з одного боку надають, а з іншого обмежують зовнішню свободу осіб у їхніх взаєминах [11, с. 16]. Що ж до поділу права на об'єктивне та суб'єктивне, то науковець наголошує, що перше складається із сукупності правових норм і являє собою суспільний елемент права. У свою чергу, право у суб'єктивному розумінні містить у собі індивідуальні права, чи правомочності, окремих осіб і виступає проявом (виразом) особистого елемента у

праві. Право у суб'єктивному розумінні складається із правомочностей та обов'язків, причому правам одних осіб завжди відповідають обов'язки інших [11, с. 121]. Таку позицію з певними уточненнями підтримують деякі науковці: О. Скакун, І. Погребной, А. Шульга, О. Зайчук та ін.

Тож норми об'єктивного права, а точніше, їх зміст, їх приписи є тим нормативним підґрунтям, на підставі якого суб'єкти трудового права реалізують свої можливості, тобто суб'єктивні права. Відтак вважаємо, що механізм правореалізації у трудовому праві, так би мовити, опосередковує процес трансформації (переходу) норм з викладених у текстах відповідних нормативно-правових актів приписів у реальні зразки людської поведінки (практичної діяльності).

Висновки. Резюмуючи вищевикладений матеріал, можемо констатувати, що норми трудового права мають вирішальне значення для роботи відповідного правореалізаційного механізму, оскільки саме в них містяться вказівки на те, які саме права суб'єкта, в якому обсязі та в якій формі можуть бути реалізовані. Тому з метою підвищення якості функціонування механізму правореалізації як у трудовому, так і в інших галузях права слід поліпшити якість нормативно-правових актів, що ухвалюються в державі, шляхом вдосконалення законо- та нормотворчого процесу.

Бібліографічні посилання

1. Словник іншомовних слів / уклад. : С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К., 2000.
2. Волинка К.Г. Теорія держави і права : навч. посіб. / К.Г. Волинка. – К., 2003.
3. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К., 2006.
4. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – М., 1997.
5. Общая теория права : учеб. для юрид. вузов / Ю.А. Дмитриев, И.Ф. Казьмин, В.В. Лазарев и др. ; под общ. ред. А.С. Пиголкина. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 1996.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / О.Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х., 2001.
7. Теория государства и права : учеб. для вузов / под ред. С.С. Алексеева. – М., 2000.
8. Вишновецька С.В. Поняття норми трудового права / С.В. Вишновецька // Наук. вісник Чернів. ун-ту. – Вип. 82. Правознавство. – Чернівці, 2000. – С. 60–63.
9. Заморська Л. Відносно визначені норми трудового права України [Електронний ресурс] / Л. Заморська. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=3141>.
10. Правознавство : підруч. / за ред. В.В. Копейчикова, А.М. Колодія. – К., 2006.
11. Трубецкой Е.Н. Энциклопедия права / Е. Н. Трубецкой. – СПб., 1998.

Обушенко Н.Н. Нормы трудового права как основа механизма реализации права. Стаття посвящена исследованию сущности норм трудового права и установлению их значения для механизма реализации права, обоснованию понятия механизма реализации права, понятия нормы трудового права и всестороннему анализу ее признаков и структуры, установлению связи норм трудового права и механизма реализации права.

Ключевые слова: нормы трудового права, механизм реализации права, правореализация.

Obushenko N.M. Labour law norms as a basis of law realization mechanism. The article deals with the research of essence of the standards of labour law and determination of their meaning for law realization machinery, rationale of the concept, law realization machinery, concept of the standards of labour law and comprehensive analysis of its

characteristics and structure, determination of the connection of the standards of labour law and law realization machinery.

The rules of objective law (their content and their regulations) is the statutory basis of realization by the subjects of labor law their possibilities (subjective rights). The law realization mechanism in employment law mediates the process of transformation from the above rules in the texts of the relevant laws and regulations in real samples of human behavior (practice).

The labour law norms are crucial for an appropriate law realization mechanism. They provide guidance on what the rights of the data subject to what extent and in what form can be implemented. To improve the quality of functioning of the law realization mechanism both in employment and in other areas of law should improve the quality of legal acts adopted in the state by improving legislation and rule-making process.

Keywords: *labour law norms, law realization mechanism, law realization.*

Надійшла до редакції 20.12.2013

Полякова О.Б.

аспірант

(Донецький національний університет)

УДК 349.2

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ АУТСОРСИНГУ З АУТСТАФІНГОМ, ЛІЗИНГОМ ТА ТИМЧАСОВИМ ПІДБОРОМ ПЕРСОНАЛУ

Виявлено особливості аутсорсингу, аутстафінгу, лізингу персоналу та тимчасового найму персоналу, встановлено ознаки, за якими можна відмежувати аутсорсинг від інших форм найму персоналу, на підставі чого запропоновано внесення відповідних змін до законодавства України.

Ключові слова: *аутсорсинг, аутстафінг, лізинг персоналу, тимчасовий найм персоналу, аутсорсер, аутсорсі, підприємство-замовник, кадрове агентство, роботодавець, працівник.*

Постановка проблеми. В умовах динамічного розвитку ринкових відносин серед суб'єктів господарювання особливого значення набуває необхідність у застосуванні заходів, спрямованих на забезпечення конкурентоздатності у відповідній сфері спеціалізації, що полягає, зокрема, у передачі непрофільних функцій підприємства та наймання працівників сторонньої організації.

Все більшої популярності як у світі, так і на території України набувають відносини аутсорсингу, аутстафінгу, лізингу та тимчасового підбору персоналу.

У законодавстві України відсутня регламентація зазначених понять, що є підґрунтям для їх невірної ототожнення, а також дискусій та суперечностей у визначенні їх сутності й застосуванні вірних правових норм для врегулювання зазначених відносин між суб'єктами права.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. У науковій літературі аналізу понять аутсорсингу, аутстафінгу, лізингу та тимчасового підбору персоналу приділяється увага такими вчени-